

Miscellanea

Klíč ke květeně České republiky. Druhé, rozšířené vydání.

Uredili: Z. Kaplan, J. Danihelka, J. Chrtek jun., J. Kirschner, K. Kubát, M. Štech & J. Štěpánek (ur.). Academia, Praha, 2019, 1168 str.

Pred nekaj meseci je prišla iz tiskarne druga izdaja v naslovu omenjenega Ključa, ki ima od prve izdaje za približno 1/4 večji obseg in je ob tako aktivni botaniki, kot jo imajo na Češkem, seveda bila pričakovana. Pri nastajanju je sodelovalo nekaj več avtorjev (skupno 58), tako kot v prvi izdaji pa je bilo med njimi 7 urednikov posameznih delov knjige, glavni urednik pa tako kot doslej Z. Kaplan. Ilustratorki sta A. Skoumalová (velika večina od okoli 2000 ilustracij, od katerih je skoraj 600 novih) in E. Smrčinová, strokovna recenzenta pa K. Marhold in V. Řehořek.

Nova izdaja Klíča je seveda nadgradnja prve, tako da se na prvi pogled zdi, da velikih razlik ni. Zagotovo pa se te skrivajo v podrobnostih. Že v uvodnem delu, ki ostaja koncizen kot pri prejšnji izdaji, se opazi za tretjino povečan obseg slovarčka, ki resnično dovolj podrobno razlaga večino strokovnih pojmov, ki se uporabljajo v knjigi. Žal v slovarčku še vedno manjkajo soznačnice v latinščini ali angleščini, ki bi bile še kako uporabne za tuje uporabnike. Na bolj primeren način so v to poglavje umeščene tudi ilustracije, pri katerih opazimo uporabnejši način številčenja, ki vsebuje tudi številko strani, na kateri je ta ilustracija natisnjena. Isti koncept je uporabljan tudi v vsej knjigi. Število v določevalnih ključih upoštevanih vrst ali podvrst se je povečalo za kar 413, te so bile v vmesnem obdobju na novo opisane ali najdene na obravnavanem območju.

Platnice so s stališča uporabnika še vedno neizkoriščene in je na njih priročno le milimetrsko merilo na hrbtni strani, notranjost pa spredaj in zadaj ponuja (podvojeni) pregled najpomembnejših v ključu rabljenih simbolov in okrajšav.

Kot že omenjeno, so uvodna poglavja razen slovarčka zelo skrajšana ali celo opuščena (npr. kratka fitogeografska predstavitev območja flore iz prve izdaje), pomembno je sklicevanje na javno dostopni floristično fitocenološki portal PLADIAS (<https://pladias.cz/>), ki je res uporaben dosežek zadnjih let, v katerem so uspeli združiti milijone florističnih in fitocenoloških podatkov iz številnih inštitucij ter se še vedno vzdržuje in dopolnjuje. Tam so vedno na voljo sveže posodobljeni opisi, fotografije, karte razširjenosti, fitocenološki in nekateri drugi ekološki podatki za posamezno vrsto, prav tako pa za večino vrst tudi

vpogled v celotno obdelavo posameznega rodu v obsežni monografiji Kvetena ČR. Kratek pregled sistema v Kliču obravnavanih družin v uvodnem delu razločno poudarja, da se zaradi pragmatičnih razlogov niso odrekli konceptu nekaterih parafiletskih družin, saj bi bilo dosledno vztrajanje pri monofiletskih družinah za uporabnika manj primerno, poleg tega pa tudi soglasja o številnih sorodstvenih skupinah, kar se tiče delitve na monofiletske družine, preprosto ni. Iz samih obdelav posameznih družin in rodov v knjigi lahko vidimo, da so bila moderna spoznanja in posledično nove kombinacije nekoliko poljubno upoštewane: kukavičevke so na primer na rodovnem nivoju popolnoma modernizirali, pa čeprav se pogosto zdi nova razdelitev za uporabnika neživljenjska, polparazitskih in parazitskih črnobinovk pa niso združili v novo koncipirane pojalnikovke, čeprav jih jasno opredeljuje (pol-)parazitski način življenja. Res pa je pri takih diskutabilnih primerih problematika vedno orisana v drobnem tisku na začetku obravnave družine ali rodu. Tudi nadaljnjega sistematskega združevanja družin v višje taksonomske skupine (redove, nadredove, podrazrede itd.) ne navajajo eksplicitno, ga pa lahko zaznamo iz vrstnega reda naštetih družin znotraj razredov. Pri tem je nenavadna le zamenjava vrstnega reda pravih dvokaličnic in enokaličnic, saj smo navajeni, da se podobne monografije končujejo z enokaličnicami. Res pa se s to zamenjavo vrednost in uporabnost ključev ne spremenita.

Ključni so tako kot v prvi izdaji razporejeni po običajnem vzorcu, vsi so strogo dihotomni in ohranjajo načelo jasne razmejčitve med dosledno antitetičnimi (diakritičnimi) znaki in dopolnilnim opisom, kadar je naveden.

Opisov družin in rodov kakor v prvi izdaji ni, le nekatere najbolj kritične skupine vrst imajo taksonomsko in določevalno problematiko na kratko predstavljeno (vendar neenotno, pri robidah na primer na začetku rodu, pri rmanih pa v obliki več opomb pri posameznih vrstah). Posamezna vrsta ali podvrsta, do katere nas pripelje ključ, je predstavljena tako kot prej z višino rastline, biološko obliko, časom cvetenja, kromosomskim številom, opisom rastišč in geografske ter višinske razširjenosti, stopnji morebitne ogroženosti pa sledi veljavno latinsko ime z okrajšavo avtorja in češko ime. Kadar se je avtorju obdelave zdelo potrebno, je na tem mestu v drobnem tisku opisana še kaka dodatna problematika pojavljanja morebitnih sorodnih vrst, taksonomska nedorečenost ipd.

Kazali na koncu sta koncipirani enako kot prej, upoštevana tudi sinonime ali v drobnem tisku omenjene rodove (za te je navedena številka strani v oglatem oklepaju), nekoliko težje je poiskati le posamezne v sinonimiki omenjene vrste manjših rodov, saj so vrste v kazalu poimensko navedene le pri rodovih, ki jih imajo nad 10.

Seveda se v še tako popolno delo prikrade kdaj tudi kaka nedoslednost ali napaka, zato naj na koncu primerjam svoj zapis o prvi izdaji Kliča (Hladnikia 15-16: 109-110) ter tam navedene pomanjkljivosti s sedanjim stanjem v drugi izdaji. Vsaj tuji uporabniki bi se gotovo strinjali, da še vedno manjka pregledni zemljevid obravnavanega območja, tudi družinski ključ se še vedno začneja z delitvijo na 7 dokaj zapleteno opisanih skupin. Rod *Hordeum* je še vedno naveden kot primer tipičnega plevenca (»okorala obilka«), podobno slab primer rodu *Triticum* za golec (»naha obilka«) je zamenjan s primerom *Secale*, a težava ostaja, saj se edina gojena vrsta tega rodu sploh ne razširja spontano. Pojem »anastomoza« ima popravljen definicijo, prav tako pojem »žlazky«. Nekdanji slike iz tabele VIII sta pravilno imenovani na strani 40.

Pri kukavičevkah je 2. točka ključa sicer močno razširjena, a gotovo bi bilo lažje spremeniti koncept celotnega ključa in pripeljati do koralastega korena (*Corallorhiza trifida*) tudi skozi skupino normalno zelenih vrst. Na točki 10 ni sprememb, torej so navedeni razlikovalni znaki med rodovima *Cephalanthera* in *Epipactis* v zvezi z velikostjo cveta slabi. Zadnji del

ključa za rodove je ob spremembi taksonomskega koncepta rodov čisto spremenjen, tako da nekdanje težave s točko 18b ni več.

Pri travah je točka 10a (zdaj 9a) popravljena, na točko 17a (prej 16a, *Brachypodium*) pridemo še vedno tudi z nekaterimi vrstami rodu *Elytrigia*, koncept nekdanje točke 22a je spremenjen, na prejšnji točki 39b (zdaj 38a) se moramo odločiti, da imata npr. *Panicum* in *Anthoxanthum* 1-cvetne klaske, res pa sta drugi cvet oziroma druga dva cvetova sterilna in od njiju ostaneta le krovni plevi, trditev na točki 59b (prej 55b), da naj bi rodovi *Danthonia*, *Avena*, *Koeleria* ... bili brez vrhnjega jalovega cveta, je še vedno napačna, nekdanja točka 59 (zdaj 63) je primerno popravljena, prav tako prejšnja točka 67 (zdaj 70), znak na prejšnji točki 72 (zdaj 76), ki je govoril o lateralno izraščajočih vratovih pri rodu *Bromus*, je zdaj primerno dopolnjen in je poudarek na drugih znakih. Pri rodu *Lolium* je ključ popravljen, medrodovni križanci x *Festulolium* pa so omenjeni na primernem mestu pri enem in drugem starševskem rodu. V ključu za rod *Dactylis* se še vedno vlečejo stare napačne navedbe o številu cvetov v klaskih in številu žil ogrinjalnih plev ter prav tako nezanesljive navedbe o dlakavosti gredlja in oblikovanosti vrha krovnih plev. Točka 1 pri rodu *Calamagrostis*, ki zahteva razraslost vegetativnih poganjkov, je nespremenjena in torej še vedno zelo težko uporabna, saj pogosto nimamo na voljo popolno nabranega materiala. V grobem bi lahko povzel, da se na podlagi zgoraj omenjenih pomanjkljivosti iz prve izdaje razločno vidi, da so se zadnjih 15 letih z vsebino ukvarjali, a verjetno ne čisto sistematično in ne vedno z mislijo na uporabnika ključa.

Žal se je nekaj napak prikradlo tudi čisto na novo, taka je gotovo risba segmenta lista *Polystichum setiferum* (124/3), ki ne prikazuje glavne značilnosti razločnega peclja segmenta ter z vretenom vzporednega proksimalnega roba istega segmenta. Pa bodi za zdaj dovolj. Vsekakor je knjiga v srednjeevropskem prostoru eden boljših tovrstnih priročnikov, in ker nam je tudi jezik dovolj blizu, vsaj v osrednji in vzhodni Sloveniji pa tudi flora dovolj podobna, lahko Klič le toplo priporočim. Če vas torej pot zanese na Češko, ne pozabite obiskati kake knjižarne, za bolj nestrpne pa je na voljo tudi internetna prodaja.

NEJC JOGAN

Terenski priročnik za prepoznavanje tujerodnih vrst v gozdovih. Druga, dopolnjena izdaja.

Uredili: J. Kus Veenvliet, P. Veenvliet, M. de Groot & L. Kutnar. Ljubljana: Založba Silva Slovenica, Gozdarski inštitut Slovenije, 2019, 180 str.

V okviru projekta Life Artemis, ki poteka že od leta 2016 in bo trajal še do 2020, je eden od pomembnih ciljev vzpostavitev sistema za zgodnje odkrivanja tujerodnih invazivnih vrst v gozdnem prostoru, kar je nujna podlaga za hitro ukrepanje, ko so razmere še obvladljive. S tem namenom so pripravili že dve izdaji v naslovu omenjenega priročnika, ki obravnava izbrane tujerodne vrste s potencialom, da postanejo invazivne v naših gozdovih, oziroma so se lokalno že naturalizirale in predstavljajo grožnjo. Avtorji besedila so L. Kutnar, A. Marinšek, J. Kus Veenvliet, D. Jurc, N. Ogris, A. Kavčič, M. de Groot, K. Flajšman in P. Veenvliet.